

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra marketingové komunikace a PR

Bakalářská práce

2021

Anna Vašatová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

**Lingvistické nástroje propagandy v deníku Rudé právo
v období prvního výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy
do Československa**

Bakalářská práce

Autor práce: Anna Vašatová

Studijní program: Marketingová komunikace a PR

Vedoucí práce: PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22. 7. 2021

Anna Vašatová

Bibliografický záznam

VAŠATOVÁ, Anna. *Lingvistické nástroje propagandy v deníku Rudé právo v období prvního výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa*. Praha, 2021. 35 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra marketingové komunikace a PR. Vedoucí diplomové práce PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Rozsah práce: 56 353 znaků včetně mezer.

Abstrakt

Práce za pomoci metody kritické analýzy diskurzu zkoumá, jaké nástroje lingvistické propagandy byly použity ve vybraných číslech deníku Rudé právo z druhé poloviny roku 1969. V teoretické části práce je popsána teorie propagandy a také lingvistické nástroje propagandy, které se v textech vyskytují nejčastěji. Významná část práce se zabývá socialistickou ideologií a symbolikou a vychází primárně z esejů Vladimíra Macury na toto téma. Hlavním záměrem práce je detekovat a následně interpretovat prvky propagandistického jazyka v článcích z deníku Rudé právo a také posoudit, zda se lingvistické postupy v průběhu roku vyvíjely.

Abstract

Using the method of critical discourse analysis, the work examines which tools of linguistic propaganda were used in selected issues of the daily Rudé právo from the second half of the year 1969. The theoretical section describes the theory of propaganda and linguistic tools of propaganda, which tend to be used the most frequently. A significant part of the work deals with socialist ideology and symbolism and is based primarily on essays by Vladimír Macura, the expert on the given topic. The primary purpose of this work is to detect and subsequently interpret elements of propaganda language in articles from the daily Rudé právo and also to assess whether linguistic practices have evolved during the year 1969.

Klíčová slova

propaganda, Rudé právo, lingvistika, socialismus, manipulace, persvaze

Keywords

propaganda, Rudé právo, linguistics, socialism, manipulation, persuasion

Title

Linguistic tools of propaganda in the daily Rudé právo during the first anniversary of the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí práce paní doktorce Schneiderové za konzultace, doporučení literatury a věcné poznámky k práci. Dále bych ráda poděkovala korektorce Bc. Tereze Netíkové za její rychlou a důslednou práci.

Obsah

Úvod	2
1 Metodologie	4
1.1 Cíl práce a výzkumné otázky	6
2 Teorie propagandy	7
2.1 Definice propagandy	7
2.2 Lingvistická propaganda	8
2.2.1 Přesvědčování	8
2.2.1.1 Argumentace	8
2.2.1.2 Manipulace	8
2.2.3 Agenda setting, agenda cutting	9
2.2.4 Framing	10
2.2.4.1 Nástroje framingu	10
2.3 Socialistické symboly, ideologie a frazeologie	11
2.3.1 My vs. oni	11
2.3.2 Dějiny a nová doba	12
2.3.3 Socialistická společnost	12
2.3.4 Válka a mír	14
2.3.5 Obraz vůdce	14
3 Kritická analýza diskurzu článků v Rudém právu ve dnech 20. – 22. srpna 1969	15
3.1 Obsah jednotlivých čísel	15
3.1.1 Obsah čísla z 20. srpna 1969	15
3.1.2 Obsah čísla z 21. srpna 1969	16
3.1.3 Obsah čísla z 22. srpna 1969	16
3.2 Textová dimenze textů	17
3.3 Diskurzivní dimenze textů	18
3.4 Sociální dimenze textů	20
4 Kritická analýza diskurzu článků ve vybraných vydáních Rudého práva ve dnech 23. srpna 1969 až 31. prosince 1969	22
4.1 Obsah jednotlivých čísel	22
4.1.1 Obsah čísla z 6. září 1969	22
4.1.2 Obsah čísla z 30. října 1969	22
4.1.3 Obsah čísla z 5. prosince 1969	23
4.2 Textová dimenze	23
4.3 Diskurzivní dimenze	24
4.4 Sociální dimenze	24
5 Komparace a výsledky analýzy	24
Závěr	24

Úvod

Tato bakalářská práce je rozbohem lingvistické propagandy, které bylo užito v deníku Rudé právo, a to v období od 20. 8. 1969 až do 31. 12. 1969. Kritickou analýzou diskurzu jsou zkoumány vybraná vydání deníků Rudé právo, ve kterých jsou detekovány, analyzovány a následně pak i interpretovány lingvistické nástroje propagandy, kterých bylo v jednotlivých článcích užito. Pro tyto účely práce obsahuje i teoretickou část, která se zabývá teorií propagandy, nástroji lingvistické propagandy, socialistickou ideologií a jejími symboly.

Na akademické půdě bylo téma socialistické mediální propagandy studováno a analyzováno již mnohokrát, ale při podrobnějším zkoumání se nepodařilo najít žádnou práci, ve které by byl analyzován kratší časový úsek, navíc pak takový, jemuž by předcházela významná historická událost, jakou je například právě první výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československé socialistické republiky. Z tohoto důvodu je dané téma detailněji prostudováno v rámci této bakalářské práce.

Celá práce je členěna do dvou větších bloků. První část má výhradně teoretický charakter. Jedná se o syntézu nejvýznamnější odborné literatury, která byla na témata propagandy, lingvistické propagandy a socialistických symbolů a ideologie sepsána. Druhá polovina práce je pak analytická a tvoří ji rozbor článků. Studované texty jsou rozděleny do dvou kategorií – první kategorie se zabývá články ze dnů 20.–22. 8. 1969 a rozebírá veškerý materiál, který se v daných vydáních deníku vyskytuje. Druhá polovina článků je vyselektována účelovým výběrem a zahrnuje materiály od 23. 8. 1969 až do 31. 12. 1969, přičemž stejně tak jako v první skupině dochází k analýze celého obsahu vybraných čísel deníku.

Cílem práce je detekovat nástroje lingvistické propagandy ve výše popsaných vydáních deníku Rudé právo a interpretovat jejich použití a intenzitu v daných textech. Tento výzkum pak slouží ke zodpovězení výzkumných otázek práce, a to zda byly nástroje a intenzita propagandy v srpnových výtiscích Rudého práva odlišné od těch ve výtiscích,

jež byly vydány do konce roku 1969. Na základě předchozího výzkumu se předpokládá, že se tato hypotéza výzkumem potvrdí. Pokud se tak stane, mohla by práce sloužit například jako podklad ke studiu soudobé komunikace politiků a politických stran v období krizových situací.

1 Metodologie

Práce je rozdělena do dvou hlavních bloků, a to do části teoretické a části praktické. Kapitola č. 2 tvoří teoretickou část, kapitoly 3 a 4 pak část praktickou. Teoretický oddíl je syntézou významných publikací, které byly na téma lingvistické a politické propagandy dosud sepsány. Syntéza je definována jako skládání poznatků od různých autorů v jeden velký celek. Tento proces pomůže odhalit vnitřní souvislosti ve zkoumané problematice a je možné na jeho základě vyvodit významné souvislosti a zákonitosti, které nemusí být při prvním pohledu na jednotlivé publikace patrné.¹

Druhý oddíl práce, tedy kapitoly 3 a 4, je pak kvalitativní analýzou. Kvalitativní analýza se vyznačuje menším počtem zkoumaných vzorků a je vhodná pro výzkumy, které mají za cíl odhalit pravidelnosti a rozdíly.² Jak již bylo popsáno výše, praktická část je rozdělena do dvou oddílů. První analyzuje články ze dnů 20. – 22. 8. 1969 a druhý materiály od 23. 8. 1969 do konce roku 1969. K takovému rozdělení zkoumaného materiálu došlo proto, aby bylo možné odpovědět na výzkumnou otázku, a to zda se propaganda v období prvního výročí vojsk Varšavské smlouvy lišila od komunikace po zbytek roku (viz kap. 1.1).

Zatímco v první části jsou analyzovány všechny tři výtisky Rudého práva z srpna 1969, v druhé polovině jsou zkoumány pouze vybrané výtisky daného deníku. Autorka při výběru publikací v druhé části práce použila metodu náhodného stratifikovaného výběru. Tato metoda výběru je v literatuře charakterizována jako proces, během kterého jsou vzorky rozděleny do skupin podle klíče, který odpovídá záměru daného výzkumu. V takto zvolených skupinách jsou pak náhodným výběrem selektovány jednotky, které jsou použity pro další výzkum.³ Autorka tedy stanovila skupiny na základě zbývajících měsíců v roce 1969, tedy září, říjen, listopad a prosinec. Z každého měsíce bylo náhodným výběrem zvoleno jedno číslo deníku Rudé právo ke kritické analýze diskurzu. Aby byl počet obou zkoumaných skupin identický, bylo z druhé skupiny náhodným výběrem jedno číslo deníku vyřazeno. K výzkumu byly nakonec náhodnou volbou vybrány čísla z 6. září, 30. října a 5. prosince 1969.

¹ ŠIROKÝ, Jan. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Praha: Computer press, 2011, s. 31. ISBN 978-80-251-3510-5.

² VOJTÍŠEK, Petr. *Výzkumné metody*. Praha: VOŠSP, 2012, s. 8. ISBN 978-80-905109-3-7.

³ *Ibidem*, s. 18–19.

Kritická analýza diskurzu, jinak známá také jako radikální stylistika, je způsob zkoumání, který Halliday popisuje jako postup, jenž se „zaměřuje na vztah textových struktur v sociálním kontextu”.⁴ Interpretuje to, jakým způsobem jsou texty navázány na společenské prostředí, a usiluje o detekci prvků a nástrojů manipulace, persvaze a skrytých mocenských vlivů. Z tohoto důvodu je vhodnou metodologií pro odkrývání skryté ideologie a čtení mezi řádky.

Autorem metody kritické analýzy diskurzu je britský lingvista Norman Fairclough, který ve své knize *Critical Discourse Analytics* rozdělil text a jeho zkoumání do třech hlavních dimenzí. V první z nich dochází k analýze pouze na základě použitých slov. Hlavní důraz je v této etapě věnován konotacím, která jednotlivá slova obsahují. Díky nim totiž následně čtenář zaujímá postoj k subjektu, kterého se text týká. V druhém kroku se pak Fairclough zaměřuje na formu, jakou jsou jednotlivá slova použita. I to, jak se totiž slova ve větách používají má vliv na to, jaký názor si čtenář na situaci, o které čte, vytvoří. Poslední dimenzí modelu kritické analýzy diskurzu je pak dimenze sociální, která zasazuje text do společenského konceptu instituce, pro kterou text vznikl (např. firma, stát, atd.). Bere v potaz normy a tradice dané instituce.⁵

Po zpracování kritické analýzy diskurzu všech zvolených výtisků deníku Rudé právo, bude vyhodnoceno, zda se od sebe dvě skupiny materiálu z pohledu využití propagandy liší, a pokud ano, tak bude popsáno, jakým způsobem.

1.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem práce je zpracovat kvalitativní kritickou analýzu diskurzu deníku Rudé právo z období druhé poloviny roku 1969, tedy z období po prvním výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území Československé socialistické republiky. Na základě tohoto výzkumu se pak autorka pokusí zodpovědět následující výzkumné otázky:

VO1: „Jaké nástroje lingvistické propagandy můžeme najít ve vybraných vydáních deníku

⁴ HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a-: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997, s. 56–58. ISBN 80-85573-67-9.

⁵ FAIRCLOUGH, Norman. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge, 2013, s. 223–374. ISBN 978-1-4058-5822-9.

Rudé právo z druhé poloviny roku 1969?”

Pomocí metody kritické analýzy diskurzu budou interpretovány detekované nástroje propagandy a za využití znalostí z teoretické části práce o socialistických symbolech a ideologii bude propaganda interpretována. Na základě tohoto postupu se pak autorka pokusí zodpovědět druhou výzkumnou otázku:

VO2: „Lišily se nástroje použité propagandy ve dnech prvního výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa od těch, které byly používány po zbytek roku 1969?”

V závěru práce pak budou shrnuty výsledky výzkumu, budou formulovány odpovědi na výzkumné otázky. Bude vyhodnoceno, zda se původní hypotéza práce formulovaná v úvodu potvrdila či vyvrátila.

2 Teorie propagandy

2.1 Definice propagandy

Termín *propaganda* se poprvé objevil již v 17. století v kontextu katolické církve. Vznikl z latinského *propagare*, tedy „jakýkoliv způsob, jak propagovat jistý postup či ideologii“. Ačkoliv slovo nejdříve neneslo žádné emocionální zabarvení, zejména během 20. století získalo zřejmou pejorativní konotaci.^{6, 7}

Thomas Huckin po syntéze několika starších definic termínu (Snow, Pratkanis, Aronson ad.) popisuje propagandu jako „*nepravdivé nebo zavádějící informace či myšlenky, které jsou předávány širokému publiku stranami, které z tohoto postupu profitují. Propaganda vzniká a šíří se systematicky a nevybízí ke kritické analýze nebo reakci*“⁸. Vzhledem k tématu této práce je zásadní definování také propagandy politické, která se dle Jana

⁶ HUCKIN, Thomas. Propaganda defined. In: BRAUN, M. J., and GAE Lyn Henderson. *Propaganda and Rhetoric in Democracy : History, Theory, Analysis*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2016. ISBN: 9780809335077.

⁷ HARPER, Douglas. Propaganda (n.). *Online etymology dictionary*. [Cit. 08.06.2021]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/propaganda>.

⁸ HUCKIN, viz pozn. 6, s. 6.

Jiráka a Barbary Köppové vyznačuje snahou o udržení či získání politické moci. Ideologickou propagandu pak definují jako tu, která: „*usiluje usiluje o šíření komplexních systémů idejí nebo náboženské víry. Ideologická propaganda se často snaží zneužívat emoce a nadšení k násilné změně názorů či přesvědčení a usiluje o názorovou konverzi jednotlivců nebo celých společenských skupin.*”^{9, 10}

2.2 Lingvistická propaganda

2.2.1 Přesvědčování

Častou formou ovlivňování je persvaze neboli přesvědčování. Jeho cílem je změnit názor příjemce komunikátu, a to za využití racionálních nástrojů i emocí. Nástrojem ovlivňování může být nabízení argumentace, odkazování se na vyšší autoritu, snaha o předložení názorných příkladů a podobně.¹¹

2.2.1.1 Argumentace

Jedním z hlavních nástrojů persvaze je již zmíněná argumentace. Ta se na rozdíl od dalších postupů přesvědčování snaží působit na racionálně příjemce a pomocí argumentů se ho snaží přesvědčit o změně postoje či názoru. V praxi rozlišujeme dva typy argumentace, a to buď dokazovací argumentaci nebo postup vyvracení skutečností. Ačkoliv jde o stále o persvazivní postup, strana příjemce by v této situaci vždy měla mít možnost předkládaný argument přijmou za svůj, nebo odmítnout. Argumenty, které produktor předkládá pak mohou být buď věcné a relevantní, nebo chybné či manipulativní. V druhém případě pak mluvíme o chybné argumentaci, a to ať už je vědomá či nevědomá. Dále pak z chybné argumentace vyčleňujeme ještě tzv. sofistickou argumentaci, která záměrně používá dezinformace, neúplná tvrzení a podobně. Mezi nástroje chybné argumentace patří citové vydírání, slovní útoky na osobu příjemce, útlak a další.¹²

2.2.1.2 Manipulace

Manipulace je definována jako záměrná snaha o kontrolu toho, jak se chová a co si myslí

⁹ HUCKIN, viz pozn. 6, s. 6.

¹⁰ JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ Barbara. *Média a společnost*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 156. ISBN: 978-80-7367-287-4.

¹¹ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Pragmatika*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, s. 46. ISBN 978-80-246-2845-5.

¹² Ibidem, s. 47–48.

příjemce libovolného komunikátu. Produktor se v této situaci neohlíží na zájmy příjemce a často ho nutí jednat i přímo v rozporu s nimi. Jedním z hlavních rysů manipulace je fakt, že si příjemce aktivně neuvědomuje, že je s ním manipulováno. Obvyklým nástrojem k dosažení manipulátorova záměru je využití neznalosti příjemce nebo jeho charakterových rysů.¹³

Wilhelm a Edmüller ve své publikaci o manipulaci dělí tuto praktiku na tři kategorie. Strategii blokády, kdy produktor nechce, aby příjemce dosáhl svého, a tak využije manipulačních technik k jeho ponížení. Časté jsou například výsměch, vyvolání pocitu viny atd. Druhým postupem je strategie prosazování, kdy chce produktor za každou cenu dosáhnout svého cíle, a tak příjemce manipuluje urážením, vyhrožováním, citovým vydíráním a dalšími technikami. Poslední kategorií je pak strategie sabotáže, v rámci které produktor usiluje o vyvolání konfliktu, ale bez toho, aby se příjemce dozvěděl, kdo konflikt vyvolal.¹⁴

2.2.3 Agenda setting, agenda cutting

Dalším významným nástrojem propagandy je tzv. *agenda-setting* a *agenda-cutting*. Ačkoliv nejde o přímý nástroj propagandy lingvistické, jde podle odborníků o: „nejjednodušší metodu ovlivňování veřejnosti.“¹⁵ Agenda settingem se rozumí proces, ve kterém má médium možnost nastavovat témata, o kterých se na svých stránkách zmiňuje, a ovlivňovat tak, co veřejnost považuje za důležité. Opakem tohoto fenoménu je pak agenda cutting, což je proces, během kterého se médium aktivně rozhodne o jisté problematice či novince úplně pomlčet. Média těmito způsoby mohou ovlivnit, o jakých zprávách bude veřejnost informována, bude je tedy považovat za důležité a vznikne kolem nich společenská diskuze.¹⁶ Lze tedy tvrdit, že těmito machinacemi média aktivně tvoří

¹³ Ibidem, s. 48–49.

¹⁴ EDMÜLLER, Andreas, WILHELM, Thomas. *Manipulationstechniken: Erkennen und abwehren*. München: Haufe, 2019, s. 15–21. ISBN: 978-3-648-12338-6.

¹⁵ BARTOŠEK, Jaroslav. Nosiče persvazivních sdělení v politickém diskurzu. In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 22. ISBN: 80-7368-101-3.

¹⁶ JENČA, Imrich. Persvazivní postupy v žurnalistických komunikátech a ich frekvencia v masových médiích. In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005, s. 106–112. ISBN: 80-7368-101-3.

společenskou představu o světě, ale v praxi je tato představa neodráží realitu a je významnou měrou pouze imaginární.¹⁷

2.2.4 Framing

S agenda settingem je velice úzce spjat fenomén, který v angličtině označujeme jako *framing*, česky pak takzvané *rámcování*. Jedná se o proces, kdy produktor či autor textu záměrně využívá různých nástrojů k tomu, aby ovlivnil to, jakým způsobem bude příjemce komunikátu na jeho obsah reagovat a co si o jeho problematice bude myslet. Framing má dvě hlavní fáze. První je faktická a dochází během ní k předávání faktických informací – dat. Druhá fáze je pak sociální a díky ní má médium možnost fakta interpretovat – zarámovat je. V praxi to znamená, že má autor textu možnost například některé informace vynechat (viz kap. 2.2.3), nebo použít lingvistických a stylistických prostředků k tomu, aby upravil jejich kontext, konotaci, a tím pádem i příjemcův pohled na danou problematiku.¹⁸

2.2.4.1 Nástroje framingu

Samotné nástroje framingu a propagandy ve svém díle popisuje Thomson, který mezi hlavní praktické způsoby persvaze řadí například bipolární vidění světa a rozdělení na hrdinu či mučedníka a jasného institucionálního nepřítele, kterého také často zesměšňuje (viz kap. 2.3.1). Dalším častým fenoménem v propagandistických narativích je motiv boje proti definovanému zlu (opět viz kap. 2.3.4). Jako efektivní se pak ukázalo i odvolávání se na vyšší či všeobecně uznávanou autoritu a Thomson také zdůrazňuje motivy entuziasmu, které jsou v propagandistických textech zpravidla přítomné. Příkladem jsou zvolací věty a burčující hesla, důraz na slova jako *potlesk*, *jásot*, *radost* a jim podobná. Za zmínku pak stojí i hojně využívané výčty a hyperbol, které mají za úkol zveličit produktorův narativ.¹⁹ Další literatura pak rozebírá například charakteristické nadužívání některých spojek (ale, zatímco).²⁰

¹⁷ JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ Barbara. *Média a společnost*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 182. ISBN: 978-80-7367-287-4.

¹⁸ GOFFMAN, Erving. *Frame Analysis*. Boston: Northeastern University Press, 1986, s. 21–39. ISBN 0-930350-91-X.

¹⁹ THOMSON, Oliver. *Mass persuasion in history: an historical analysis of the development of propaganda techniques*. Taylor & Francis Group, 1977.

²⁰ ČMEJRKOVÁ, Světlá a HOFFMANNOVÁ, Jana. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 34–35. ISBN 80-200-1034-3.

2.3 Socialistické symboly, ideologie a frazeologie

2.3.1 My vs. oni

Podle Alexe Röhricha, který se mimo jiné zabýval rozbory Rudého práva z hlediska jazyka a propagandy, je jedním z hlavních nástrojů propagandy jasná fragmentace společnosti na dobrou část skupiny, označovanou jako *my*, a část zlou – *oni*. Díky této rétorice vzniká společný nepřítel, který je tímto postupem diskriminován. Nepřítel je portrétován jako marginální skupina líčená vždy v negativních konotacích. V kontextu socialismu je pak tato skupina popisována jako líná, neschopná či rozvracečská. Oproti tomu skupina dominantní, o které se mluví v první osobě množného čísla, je charakterizována coby pracovitá, čestná a oddaná myšlenkám komunismu. Tato rétorika může být použita jak při popisu jednotlivců či skupin, tak i celých států a ideologií.²¹

Cílem této rétoriky je ovlivnit proces, jakým si jednotlivec tvoří názory. Člověk přirozeně tíhne k tomu být na straně silnějšího a formuluje si vlastní názor v návaznosti na názor většiny. Důvodem tohoto procesu je lidský strach ze společenské izolace a radikálního jednání. Kvůli těmto obavám se tak člověk snaží souznít s názorem ve společnosti převažujícím. Pokud má pocit, že je jeho názor v menšině, je nižší pravděpodobnost, že ve skupině promluví, a dochází tak k eliminaci alternativních názorů.²²

Detailněji pak tuto problematiku řeší Vladimír Macura ve svém eseji *Ráj*, který vychází přímo z textů a proslovů, které byly publikovány a proneseny v Československu za socialismu v minulém století. Bipolární narativ „my a oni“ podkládá ideologickou podobou ráje, ve kterém se po převratu již socialistická společnost nachází, ale nedošla ještě k ráji definitivnímu. Obrazem dokonalého ráje je v této rétorice Sovětský svaz, který je hierarchicky nadřazen ostatním socialistickým státům, jež k němu vzhlíží. Ráj je popisován jako místo, kde neexistují problémy a vše v něm plyne po lineární ose dějin k zářnější budoucnosti. Oproti tomu ostatní svět, tedy *Západ*, byl považován téměř za synonymum války. Současný ráj byl tedy obklopen vnějším světem („oni“), který koná zlo a snaží se

²¹ RÖHRICH, Alex. *Ideologie, jazyky, texty*. Liberec: Bor, 2008. ISBN: 978-80-86807-96-6.

²² ALP, Hakan. *Political Advertising and Propaganda Within Spiral of Silence-Agenda Setting Theory*. Journalism and Mass Communication. Istanbul University, Istanbul, 2016, 6(1), s. 12–18.

o zničení ráje vytvořeného na světě socialistickou společností. Významnou roli v tomto kontextu pak hraje i atribut hranice a hraničářů, kteří mají významné společenské povstání, a to chránit *ráj – nás od nich – okolního světa*. Motiv hraničářů se proto proplétá celou řadou socialistických uměleckých děl.²³

2.3.2 Dějiny a nová doba

Macura pak pokračuje ve výkladu socialistické ideologie rozvahou nad dějinami a tzv. *novou dobou*. Ta měla započít koncem druhé světové války a následnými socialistickými převraty na konci 40. let ve východní Evropě. *Nový svět* je charakteristický zastupitelností jednotlivých občanů, kolektivním vnímáním společnosti a neustálým pohybem vpřed za pokrokem ve snaze dosáhnout definitivního ráje, který nastal v Sovětském svazu. Jak již vyplývá z předchozí podkapitoly, nový socialistický svět byl synonymem pokroku, štěstí a mládí.²⁴

Vzhledem k tomu, že nové uspořádání si žádalo i nové obyvatele, docházelo v socialistické rétorice k významnému velebení mládeže a dětí. Mladá generace totiž nebyla ovlivněna starými pořádky a mohli se stát ukázkovými obyvateli nového světa. Motiv mládí můžeme pak najít nejen v kontextu mládeže, ale i ročních období. Jaro je v socialistických dílech vzýváno a opěvováno, zatímco motivy zimy, stejně tak jako i stáří (viz dále) jsou téměř zcela potlačeny. Všichni obyvatelé *nového světa*, soudruzi, pak byli zpravidla portrétováni jako prostí lidé, kteří jsou šťastní ve své obyčejnosti.²⁵

2.3.3 Socialistická společnost

Socialistická společnost stojí na dvou hlavních pilířích. První z nich je založen na lineárním pojetí dějin. Z něj vyplývá rétorika o ráji, který přišel společně se socialistickými revolucemi a převraty. Všichni obyvatelé socialistických republik hledí kupředu a vpřed, k nejasnému obrazu šťastné budoucnosti – ráji. Toto až bájně pojetí podnítilo vznik nového státního normovaného narativu, který můžeme popsat jako *cestu za štěstím*. Vzhledem k tomu, že ono *štěstí* bylo neurčité a nikým nespecifikované, vedlo do jisté míry k mýtizaci režimu i jeho vůdců (viz kap. 2.3.5). I přes nejasnou podobu zářné budoucnosti bylo ovšem

²³ MACURA, Vladimír. *Šťastný věk: symboly, emblémy a mýty 1948-1989*. Praha: Pražská imaginace, 1992, s. 10–19. ISBN 80-7110-100-1.

²⁴ *Ibidem*, s. 8–21.

²⁵ *Ibidem*, s. 14–15.

jasně indoktrinováno, že cesta k onomu bájnému cíli vede výhradě společně, kolektivně. Právě kolektivní přístup tvoří druhý pilíř socialistické společnosti. Kdokoliv z obyvatel by se chtěl přiblížit ráji sám, individuálně, měl se stát společenským odpadlíkem.²⁶

Z tohoto pojetí plyne jeden z předních motivů socialistické ideologie, a tím je *plán*. Právě precizně připravený plán měl totiž být cestou k dosažení ráje a přiblížení se Sovětskému Rusku, které bylo v té době synonymem biblického Edenu. Vzhledem k tomu, že budoucnost byla vždy portrétována jako šťastná, systém cíleně upozadovala motivy samoty a smutku, ale naopak vzývala společnou práci, družnost, ale i například sborový zpěv a úsměv.²⁷

Jak vyplývá z předchozích odstavců a kapitol, v socialistickém pojetí je svět bipolární a úlohou člověka je pomoci kolektivu plnit plán a dosáhnout vytouženého ráje. Zajímavým aspektem tohoto přístupu je fakt, že progresivistické snahy pronikají i za zdi jednotlivých domácností. Domov v této situaci úplně ztrácí své tradiční atributy (klid, bezpečí, odpočinek,...) a stává se tak jakýmsi rozšířeným rájem, který také slouží k práci a pokroku. Původní tradiční starosti jako úklid či příprava jídla jsou rámovány jako banální a v celospolečenském kontextu naprosto bezvýznamné.²⁸

Stejně tak jako se ve společnosti proměnila role domova, došlo také k vývoji společenské role ženy. Zatímco v minulosti byla synonymem pro péči o domácnost a rodinu, v socialistickém pojetí se žena stala pracující soudružkou, která byla rovna mužům a měla stejně jako oni povinnost aktivně budovat společnou národní budoucnost. Vývojem prošel i pohled na lásku a sexualitu. Soužití muže a ženy bylo zcela oderotizováno a byl kladen důraz pouze na reprodukční funkci manželského soužití.²⁹

Obraz o socialistické společnosti v tomto kontextu výborně doplňuje Fidelius, který ve své analýze Řeč komunistické moci analyzuje, jakou roli hrály v tehdejší ideologické propagandě roli sousloví jako pracující lid, lidová demokracie, stát, strana a podobně. Autor ve své publikaci vysvětluje a dokládá, že ustálená budovatelská sousloví (často i pleonasmy – například lidová demokracie) nebyla jen nahodilým shlukem slov. Tato nová

²⁶ Ibidem, s. 8–16.

²⁷ Ibidem, s. 16.

²⁸ Ibidem, s. 34–46.

²⁹ Ibidem.

spojení ideologové tvořili proto, aby dali původnímu slovu (lid, demokracie, ...) nový význam a upravili jeho konotaci. Autor tento trend vysvětluje mimo jiné na slovním spojení *pracující lid*. Ačkoliv původní slovo *lid* pojímá všechny občany národa či státu, sousloví *pracující lid* má mnoho vrstev a nezdá se, že ono spojení *pracující lid* bylo redukováno výhradně na vládnoucí stranu a ostatní obyvatelé nebrala v potaz.³⁰

2.3.4 Válka a mír

Stejně tak jako byl Sovětský svaz synonymem ráje, ke kterému všechny ostatní socialistické země směřují, byl SSSR také synonymem míru. Stavil se tak do opozice Západu, který se dle socialistického výkladu neustále chystal na válku. Slovo mír mělo ale tehdy významně odlišný význam než nyní. Neznamenovalo totiž pacifistický přístup k vedení jednotlivých států, ale naopak umožňovalo aktivní boj za komunismus, který se nebál využít hrubé síly ke svému prosazení. Dostáváme se tak do zajímavého paradoxu, ve kterém je válka Západu rámována negativně, zatímco válka Východu pozitivně a v zájmu vyššího dobra.³¹

V návaznosti na tyto skutečnosti se v socialistické lingvistice uchytilo využívání předložky o nebo za se čtvrtým pádem v kontextu boj o, boj za („*Za rozkvět naší vědy na vysokých školách, o literaturu našich dní*“³²). Tyto procesy nakonec vedly k významnému stírání rozdílů mezi mírem a válkou.³³

2.3.5 Obraz vůdce

Hlavní ideou socialismu bylo dosáhnout společenské rovnosti všech občanů. Lidé si měli být co nejvíce podobní, společnost silně homogenní. V případě, že se do tohoto předpokladu pokusíme zasadit i tehdejší socialistické vůdce, narazíme na zajímavý paradox. Ačkoliv byly tyto osoby často portrétovány jako „jedni z mnoha“, byli v praxi vůdci ještě významněji adorováni a nadřazováni než v nesocialistických zřízeních. Slovní spojení jako „vůdce je jeden z nás“ vyvolávala spíš než pocit sounáležitosti pocit údivu

³⁰ FIDELIUS, Petr. Řeč komunistické moci. Praha: Triáda, 1998, s. 20–87. ISBN 80-86138-03-8.

³¹ MACURA, Vladimír. *Šťastný věk: symboly, emblémy a mýty 1948-1989*. Praha: Pražská imaginace, 1992, s. 19–21. ISBN 80-7110-100-1.

³² Ibidem, s. 20.

³³ Ibidem.

a ohromení. Například Josif Stalin i Klement Gottwald byli za své éry považováni za synonymum socialistické ideologie a metaforu státního zřízení.³⁴

Literární popisy samotných vůdců byly také zpravidla pouhým naplňováním státní ideologie, a tak brzy došlo k tomu, že se tyto osoby staly symbolem socialismu a budování komunismu. Toto dokládá například i fakt, že nezdědka docházelo k tomu, že byla jména osob (Lenin, Stalin) používána jako náhrada za jiná slova, podobně jako je dnes slovo Google synonymem pro hledání na internetu. Zatímco pak někteří lidé byli v médiích a uměleckých dílech takto povyšováni, u běžných občanů docházelo k naprosto opačnému fenoménu, a to k naprosté anonymizaci za slova jako dělník, soudruh atp.³⁵

K zajímavému fenoménu pak dochází v situacích, kde se společnost musí vyrovnat se smrtí vůdce. Jak již bylo popsáno výše, motivy smrti a stáří byly v socialistické společnosti zpravidla naprosto potlačovány a podobné krizové situace nebyly výjimkou. Ustálenou reakcí straníků a médií se proto stal diskurz, který dával jasně najevo, že vůdce nezemřel, protože lid v něm žije dál a naopak život vůdců pokračuje v životě lidu.³⁶

3 Kritická analýza diskurzu článků v Rudém právu ve dnech 20. – 22. srpna 1969

3.1 Obsah jednotlivých čísel

3.1.1 Obsah čísla z 20. srpna 1969

Nejvýraznější článek na titulní straně nese název *Prohlášení* a shrnuje projev prezidenta republiky Ludvíka Svobody na celostátním aktivu. Dále pak na titulní straně najdeme článek, který nese název *Republiku si rozvracet nedáme* a referuje o celostátním aktivu. V dolní části titulní strany najdeme krátkou upoutávku na *obsáhlý materiál O. Švestky* nesoucí titulek *Jak to bylo v noci z 20. na 21. srpna 1968 v předsednictvu ÚV KSČ*, který má vyjít následující den, tedy 21. srpna 1969 (viz kap. 3.2). Další články na titulní straně

³⁴ Ibidem, s. 46–57.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, s. 54–57.

informují o zasedání hospodářské rady, citují oslavné reakce účastníků celostátního aktiva na pronesené projevy, informují o návštěvě odborářů a vědců soudruhů Svobody a Husáka a přináší výtah z kroniky Slovenského národního povstání.³⁷

Na dalších stránkách deníku pak najdeme kompletní přepis projevů prezidenta Ludvíka Svobody a soudruha Gustáva Husáka. Mnoho článků je věnováno také 25. výročí Slovenského národního povstání a novinkám ze zahraničí (Rumunsko, Čínsko-sovětská hranice, Blízký východ). Za zmínku stojí také bulvární sloupek věnovaný americké herečce Sharon Tate a režisérovi Romanu Polanskému. Ve všech zkoumaných výtiscích Rudého práva se pak objevuje reklamní plocha, čtení na pokračování, černá kronika, počasí a další standardní rubriky.³⁸

3.1.2 Obsah čísla z 21. srpna 1969

Hlavním článkem na titulní straně nese název „*Všechny síly rozkvětu republiky*“. V pravé dolní části titulní strany najdeme článek nesoucí název „*Největší pražský podnik vyzývá ostatní závody: Proti provokacím, pro klid*“. V textu pak autoři dále vyzývají pracující závodů ke klidu a snaze o vyhýbání se různým potyčkám či provokacím. V dalších textech na titulní jsou pak popsány besedy, schůzky významných straníků, zasedání představenstva a velká část prostoru je věnována Slovenskému národnímu povstání.³⁹

Velká část prostoru v čísle je věnována svědectví s názvem „*Jak to bylo v noci z 20. na 21. srpna*“. Deník dále referuje o úspěších v NDR, informuje o situaci mezi Palestinou a Izraelem a dalších zahraničních novinkách. Poslední stranu, která je vždy dedikována sportu, dominuje titulek „*Tým SSSR mistrem světa*“.⁴⁰

³⁷ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195). ISSN 0032-6569.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 21.08.1969, 49-50(196). ISSN 0032-6569.

⁴⁰ *Ibidem*.

3.1.3 Obsah čísla z 22. srpna 1969

Titulní stranu uvádí článek s názvem „*Poctivá práce – naše odpověď rozvratikům*“, který pojednává o úspěšném boji proti sabotérům a rozvracečům socialismu. O stejném tématu se pak píše i v článku „*Rozvaha a klid vyhraji*“ a „*Schvalujeme opatření vlády k udržení pořádku v zemi.*“ V dolní části strany pak najdeme článek o úspěšném plnění zemědělského plánu v Severočeském kraji.⁴¹

Významný prostor je pak opět věnován článkům připomínající 25. výročí Slovenského národního povstání, obsáhlé reportáži z celostátní porady předsedů stranických zemědělských organizací, zahraničnímu dění, a to primárně v Bulharsku, Rumunsku a SSSR. Nechyběly tradiční rubriky jako sport či čtení na pokračování.

3.2 Textová dimenze textů

Prvním jasným rysem socialistické rétoriky v deníku Rudé právo je ustálené užívání společenské terminologie pro občany – *soudruh/soudružka*. Toto pojmenování implikuje sounáležitost jednotlivých občanů jednoho k druhému, tvoří tak unifikovaný kolektiv soudruhů, ve kterém je potírána individualita každého jedince. Jak píše Macura (viz kap. 2.3), každý z občanů je zaměnitelnou jednotkou v širším komplexním společenském systému. Dalším velmi často užívaným motivem je pak motiv *práce* – ta je v jednotlivých článcích vždy doplněna slovy jako *poctivá, činorodá, tvůrčí* a podobně („*uprostřed živé, plodné práce*“, „*poctivá práce naše*“ nebo „*poctivá a tvůrčí práce nás všech*“). Autoři textů se tak cíleně snaží o vsugerování pozitivní konotace s tímto slovem. Mezi další prvky, které se opakují napříč články i vydáními, je námět *vlasti* („*Ať žije socialistická vlast!*“ či „*co naše vlast nejvíce potřebuje*“). Autoři tak usilují o podnícení vlasteneckých tendencí a opět posilují ve čtenáři pocit sounáležitosti se socialistickou republikou. Minimálně podobnou měrou se pak v textech objevují motivy cesty, pokroku, plánu a úkolu („*bylo dosaženo pokroku v zemědělství*“, „*otevřena cesta dál vzhůru*“ nebo „*oba plní překračují své plánované úkoly*“). Tyto narativy vycházejí z výše popsané představy ráje a neustálé cesty vpřed, která k němu vede. Podobně hojně se pak v deníku autoři textů

⁴¹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 22.08.1969, 49-50(197). ISSN 0032-6569.

odkazují na boj a zápas, které ve čtenářích posilují bipolární vnímání světa i sounáležitost k požadované straně konfliktu („*boj o obnovení demokratického Československa*” nebo „*boj až do posledního stínu oportunistu*”).⁴²

Stejně tak, jako se autoři textů snaží zarámovat některá slova pozitivně, v člancích najdeme celou řadu příkladů, kdy je tomu naopak a jevům je dodávána jasná negativní konotace. Typickým příkladem je například časté užívání slova *antisovětlismus*, který je spojován s kontextem *Západu, rozvracečských vlivů v republice* a podobně.⁴³

Podobně jako je pro socialistickou rétoriku minulého století charakteristické používání některých slov a slovních spojení, najdeme v textech i celou řadu vzorců, které se opakují na úrovni struktury věty. Prvním příkladem je využívání zvolacích vět jako „*Jdeme na to, soudruhu!*”, „*At' žije KSČ, at' žije naše socialistická vlast!*” nebo „*Republiku si nikým rozvracet nedáme!*”⁴⁴ Mezi další charakteristický rys patří začlenění dlouhého výčtu jako například „*...pěkná krajina, zajímavé historické památky, dobrou kuchyň, české pivo a pohostinnost našich lidí,*”⁴⁵ nebo „*... vyvolávat stávký, pasivní rezistenci, organizovat sabotáže, morálně terorizovat a vyhrožovat fyzickým násilím...*”⁴⁶ Za zmínku stojí ještě další významný lingvistický nástroj, a tím je využívání první osoby množného čísla, jak je vidět v následujících příkladech: „*Dejme všechny své síly do služeb socialistické vlasti!*”⁴⁷ nebo „*Republiku si nikým rozvracet nedáme!*”⁴⁸

3.3 Diskurzivní dimenze textů

V jednotlivých číslech Rudého práva najdeme širokou škálu narativů, které mají vzhledem ke své četnosti moc ovlivnit směr, jakým se bude ubírat společenský diskurz. Prvním příkladem tohoto fenoménu je narativ o „západním *pravcovém oportunismu*”

⁴² *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195). ISSN 0032-6569; *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 21.08.1969, 49-50(196). ISSN 0032-6569; *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 22.08.1969, 49-50(197). ISSN 0032-6569.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 7.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 1.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

a antisovětiismu”.⁴⁹ Tato formulace jasně determinuje, jak má čtenář reagovat na cokoliv, co je spojeno se Západem a pravíci. Obě instituce jsou v tisku rámovány výhradně v negativních konotacích, a to jako hlavní nepřítel komunistické strany, republiky a lidu, což dokládá další ukázka: „...strana musí vést zápas se všemi nositeli pravicového oportunismu a antisovětiismu.”⁵⁰

Podobně často je v deníku zastoupen obsah, který má za úkol podněcovat v občanech vlastenectví, a to zásadně v jasné návaznosti s Komunistickou stranou Československa. Autoři článků se tak snaží v příjemcích textů vyvolat pocit, že zářná budoucnost republiky je vždy přímým důsledkem dobrého konání strany, jak je vidět například zde: „*Jsmo přesvědčeni, že všichni komu leží na srdci osud naší socialistické vlasti, kdo upřímně usiluje o její další rozvoj, pochopí a podpoří politickou linii KSČ.*”⁵¹

Mezi další charakteristický rys, který aktivně ovlivňoval společenský diskurz v tehdejší Československu, patří narativ o faktech a legitimitě. Režim, ačkoliv byl obyvatelstvem často vnímán jako mýtické uspořádání plné symbolů a hierarchie (viz kap. 2.3), se často odvolával na legitimitu, právní správnost a v neposlední řadě také faktografické údaje a vyšší autority. Příklad této rétoriky lze najít v následujících úryvcích: „*podporujeme opatření ... proti organizátorům rozvratných akcí i s tím, že bude použito se vsí důrazností všech zákonných prostředků,*”⁵² či zde: „*budeme trpělivě, ale marxisticky principlně na faktech vysvětlovat současné problémy všem těm, kteří jsou ještě dezorientovaní různými zahraničními i domácími nepřáteli.*”⁵³ Tento postup je jedním z hlavních pilířů argumentace a persvaze.

Posledním vybraným vzorcem, na který můžeme v Rudém právu z konce 60. let opakovaně narazit, je důraz na štěstí a radost, které se odehrávají na stranických sjezdech či shromážděních, jako si lze všimnout například v tomto úryvku: „*potlesky a pozdravná hesla zněly pak v průběhu aktivu ještě mnohokrát.*”⁵⁴

⁴⁹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické.* Praha: [s.n.], 21.08.1969, 49-50(196), s. 2. ISSN 0032-6569.

⁵⁰ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické.* Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

3.4 Sociální dimenze textů

Prvním motivem, který se v textech často opakuje a potvrzuje ho ve svých esejích i Macura je paradox mezi unifikovaností jednotlivců v socialistickém režimu, ale zároveň jasně vykonstruovaná hierarchie jednotlivých obyvatel. Příkladem buď výrok „*kolektiv reaguje na soudruha Husáka*”⁵⁵. Toto odcizení od jedinečnosti jednotlivce používáním slov jako například právě *kolektiv* posiluje obraz těch, kteří jsou v textech konkrétně jmenováni (v tomto případě soudruh Husák) a umocňuje mýtické uspořádání systému, o kterém píše Macura. Povšimnout si pak můžeme i ostrého kontrastu, který je z ukázky patrný. Ten ještě umocňuje výše popsané fenomény.

Téměř v každém článku v deníku můžeme najít ať už konkrétní, nebo vágní podněcování k sounáležitosti pracujícího lidu. Jako příklady práci poslouží následující citace: „*sjednotit úsilí všech komunistů*”, „*socialismus se může úspěšně rozvíjet jen při v úzké spolupráci ... se všemi socialistickými zeměmi, především pak se sovětským svazem*” a „*Internacionála ... zazněla jako projev mohutného odhodlání nedovolit jakékoliv provokace nepřátel socialismu...*”⁵⁶. Tento narativ opět odkazuje na hlavní pilíř socialistické ideologie a její směřování ke konci dějin a věčnému ráji, k němuž je ovšem možné dostat se jen společně poctivou prací a plněním plánu.

Cesta k socialistickému lidovému ráji ovšem často klesí celá řada negativních vlivů. Mezi ty nejčastěji patří *západní oportunistus, buržoazní svět, chaos, nepořádek* a jim podobné, viz následující ukázky: „*... UV KSČ je rozhodnuto rázně čelit dalším dezorientacím, chaosu a nepořádku a má snahu vytvořit jednotu v celé straně, v čemž vidíme záruku našeho postupu vpřed.*”, „*vyhlásil jménem dělnické třídy a komunistické strany politický zápas, boj až do posledního stínu oportunistu*” nebo „*boj s kontrarevolučními silami, sloužícími imperialistickým zájmům buržoazního světa.*”⁵⁷ Podobné formulace mají za cíl demonizovat nepřítel a v publiku podněcují bipolární vnímání tehdejšího světa. Dávají čtenářům pocit, že jsou na *lepší straně barikády* a svět za hranicemi toho socialistického je

⁵⁵ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

chaotický, temný a zlý. Za zmínku stojí ještě důraz kladený na hranici mezi světem socialistickým a světem vnějším, jako je vidět například v této ukázce: „*ještě závažnější je skutečnost, že ... záměrně vytvářejí umělou stěnu pro snahy o stále těsnější spolupráci a přátelství mezi sportovci.*”⁵⁸ Tento narati pouze dál upevňuje bipolaritu a dává jasně najevo, že dvě různé světové ideologie jsou striktně homogenní a není možné, aby došlo k jejich smísení či vzájemnému vlivu.

Mezi obsahově nejzajímavější úryvky pak patří tyto následující: „*již delší dobu žije naše země ve velmi složité situaci. Máme mnoho nevyřešených problémů a různé nedostatky, jež chceme překonat*”, „*naše společnost prožívá bolestnou krizi jak v politické, tak i ekonomické oblasti*” a také „*strana není dostatečně ideově a akčně jednotná*”⁵⁹. Tyto pasáže jsou totiž v jasném rozporu s Macurovým výkladem, který vykládá socialistickou ideologii a narativ jako instituci, ve které se nenacházejí žádné chyby a mezery, a pokud ano, tak výhradně způsobené vnějšími antisocialistickými nepřáteli.

Dalším bodem, ve kterém lze najít odchylku od Macurova výkladu je článek referující o americké herečce Sharon Tate a režisérovi Romanu Polanském. Zatímco Macura píše o socialistické ženě jako o hrdé pracovitě budovatelce, jejíž vzhled je naprosto oderotizován, ve zmíněném článku najdeme následující: „*Smrt po sexuálních orgiích? Po drogách? Rituální vražda?*”, „*Sharon byla filmovou sexbombou...*”, „*Byla správně vystavěná*”⁶⁰ a mnoho podobných formulací. Celý článek působí velmi senzačně, dalo by se říct až téměř parodicky, a je mu věnováno poměrně dost mediálního prostoru. Možným vysvětlením toho, proč byla herečka popsána podobným způsobem je opět snaha o démonizaci nepřítele. Zatímco socialistická československá vlast je ukázkovou institucí, ve které vládne pořádek a řád, Spojené státy americké jsou místem vražd, sexuální objektivizace žen a rozhazovačné buržoazie. O tom mimo jiné svědčí i opakované použití slova *smetánka* v textu. Jedná se také o jediný článek výhradně bulvárního typu, který se ve vybraných ukázkách nacházel.

⁵⁸ Ibidem, s. 8.

⁵⁹ Ibidem, s. 1.

⁶⁰ Ibidem, s. 6.

4 Kritická analýza diskurzu článků ve vybraných vydáních Rudého práva ve dnech 23. srpna 1969 až 31. prosince 1969

4.1 Obsah jednotlivých čísel

4.1.1 Obsah čísla z 6. září 1969

Titulní straně ze soboty 6. září dominuje soutěž nesoucí název *Na počest 25. výročí osvobození republiky*. Hlavičku stránky pak tvoří text titulovaný *Dále rozvíjet zásadovou stranickou politiku*, referující o zasedání ústřední kontrolní a revizní komise Komunistické strany Československa. V dolní části hlavní strany pak najdeme článek s titulkem *Mládež v polních podmínkách*, který pojednává o chmelové brigádě. Poslední výrazný text na titulní straně pak tvoří článek o smrti Ho Či Mina.⁶¹

Na dalších stránkách pak najdeme zprávu o zasedání Hlavní politické správy československé lidové armády, padesátém výročí Volné socialistické školy práce, vzniku politické organizace Levá fronta. Celá půlstrana je pak věnovaná exkurzi na americkém ranči Santa Rosa. Strana a půl je využita pro reklamu a v porovnání se srpnovými čísly se v tom zářijovém objevuje velmi mnoho kulturní tematiky (cestování, krátká povídka, sekce *Kam za kulturou* a další). Nechybí sportovní rubrika a jedna strana se zprávami ze zahraničí.⁶²

4.1.2 Obsah čísla z 30. října 1969

Titulní straně z 30. října dominuje hlavní článek nesoucí titulek *Dobré zprávy o přátelích z velké země* a referuje o celopražském aktivu funkcionářů komunistické strany. Obsaženy jsou také výňatky z projevů prezidenta Ludvíka Svobody a soudruha Gustáva Husáka. Další články na hlavní straně se věnují zasedání předsednictva ústředního výboru KSČ. Nesou názvy *Souhlas s jednáním naší delegace v SSSR* a *Jsme zajedno*.⁶³

⁶¹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 06.09.1969, 49-50(210), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁶² *Ibidem*, s. 2-8.

⁶³ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969,

Na dalších stranách deníku se pak píše o prvním výročí od vzniku federativního uspořádání, současné ekonomice a státní finanční politice a *Jednotě názorů na všechny nejdůležitější problémy*, tedy o návštěvě československé delegace v Sovětském svazu. Celá jedna strana je věnována již zmíněnému celopražskému aktivu, navíc je doplněna mnoha fotografiemi. Nechybí reklamní okénko a sport.⁶⁴

4.1.3 Obsah čísla z 5. prosince 1969

Titulním článkem na první straně je text pojednávající o poradě představitelů bratrských zemí a snaze o zajištění bezpečné Evropy. Dále pak na hlavní straně najdeme zprávu o jednání federální vlády. V dolní části je umístěn text reflektující události z Terezína za druhé světové války.⁶⁵

Zbytek čísla ze začátku prosince se věnuje socialistické mládeži, a to konkrétně v textu s názvem *Z vlastního přesvědčení – mládež chce poznávat život a rozumět mu datem dneška*. Sekcí, která se vyskytuje pouze v jednom ze zkoumaných čísel je rubrika *Navrhujeme, diskutujeme, kritizujeme*. Nechybí pak ani novinky ze zahraničí, kultury a sportu.⁶⁶

4.2 Textová dimenze

Co se výběru slov a slovních spojení týče, jsou si čísla z konce roku 1969 a ze srpna téhož roku velmi podobná. Na stránkách deníku se opět znovu a znovu vynořují motivy boje, práce, lidu, cesty a podobně, viz kap. 3.2. Stejně tak se v člancích opakují zprofanovaná socialistická hesla jako „*pustíme se poctivě do práce*“, „*lidová demokracie*“, „*boj s oportunismem*“ nebo „*boj za nezávislost a svobodu*“.⁶⁷

Jak je vidět na následujících příkladech, i v mladších vydáních deníku najdeme lingvistické nástroje, které slouží k persvazi. V úryvku „*Postavit se za pořádek, odmítnout chaos.*“⁶⁸

49-50(255), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁶⁴ Ibidem, s. 2–8.

⁶⁵ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 05.12.1969, 49-50(286), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁶⁶ Ibidem, s. 2–8.

⁶⁷ Ibidem, s. 1–8.

⁶⁸ Ibidem, s. 2.

můžeme identifikovat jasný kontrast, který odráží dvojí vidění světa a rozdělení na *nás – dobré a je – špatné*. V čísle z října, které velkou měrou pojednává o celopražském aktivu, najdeme spoustu vět, které popisují eurofii a mají burcovat čtenáře, jako je tomu například v následujících ukázkách: „*Předal pak slovo ... Ludvíku Svobodovi. Jeho projev byl často přerušován bouřlivým potleskem*”⁶⁹ a „*Dosud jsme nebyli svědky tak masové účasti, tak spontánních projevů důvěry k vedení naší strany a našeho státu.*”⁷⁰ Mezi další detekované nástroje pak patří například využití konkrétního čísla k podpoření představy o progresivnosti státu, jako můžeme vidět například zde: „*Do konce roku 50 000 tun uhlí nad plán!*”⁷¹ V textech se také autoři často odvolávají na vyšší autoritu, a to ať už významné členy KSČ nebo další systémově věrohodné osoby, viz následující výňatek: „*Soudruh dr. G. Husák poděkoval všem, kteří obětují svůj volný čas, zlepšují výkony a pomáhají tak z dnešní ne právě lehké hospodářské situace. To je pravé vlastenectví.*”⁷² Na této ukázce je jasně vidět, že se autor snaží propojit svůj popis vlastenectví za použití vyšší autority, v tomto případě Gustáva Husáka. Autoři článků nešetří ani hyperbolickými vyjádřeními, jak je vidět například v této ukázce, která se vztahuje k válce ve Vietnamu: „*Agresivní válka amerického imperialismu proti vietnamskému lidu...*”⁷³ V této situaci bylo využito hyperboly pro zveličení hrůz, které páchá americká strana konfliktu. Tento pocit pak umocňuje i kontrast a velká pomyslná propast mezi mašinérií amerického imperialismu a prostým vietnamským lidem. Stejně tak jako v první výzkumné části, i v této můžeme najít spoustu řečnických otázek a výčtů (více o nich viz kapitola 3.2).

4.3 Diskurzivní dimenze

Použité motivy v druhé sekci jsou opět podobné těm, které byly popsány v podkapitole 3.3. V článcích najdeme narativy rámuující západní svět v negativním světle, jako rozvracečský a podněcující válku, jak můžeme vidět například v této ukázce: „*...president Nixon a americká vláda, která pokračuje v agresivní válce ve Vietnamu.*”⁷⁴ nebo „*američtí*

⁶⁹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969, 49-50(255), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 6.9.1969, 49-50(210), s. 1. ISSN 0032-6569.

⁷² *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969, 49-50(255), s. 3. ISSN 0032-6569.

⁷³ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 5.12.1969, 49-50(286), s. 1. ISSN 0032-6569

⁷⁴ *Ibidem*, s. 7.

agresori.”⁷⁵

Paradoxní pak je, že ačkoliv jsou spojené státy rumovány jako jako místo, které je v neustálé přípravě na válku a je agresorem konfliktů, v socialistickém kontextu jsou motivy boje a války rámovány do pozitivní konotace, jako například zde: „*komunista musí bojovat.*”⁷⁶ Tyto skutečnosti potvrzuje i Macura, který vysvětluje, že motiv boje je v západním a sovětském narativu cíleně zarámován tak, aby zapadal do marxisticko-leninistického ideologického narativu (viz kap. 2.3.4).

V textech je také akcentována prostota lidu a můžeme pozorovat snahu o vytvoření pozitivní konotace s tímto motivem. Tento proces dobře dokazuje článek v zářijovém čísle deníku, ve kterém na páté straně najdeme rozsáhlý článek pojednávající o americkém venkově a texaském ranči Santa Rosa. Ačkoliv jsou hlavním tématem textu Spojené státy, autor usiloval o zdůraznění prostoty zemědělského života na americké farmě, ale stejně tak najdeme v textu několik náznaků hodnotících stav Spojených států, jako například zde: „*Já jsem se ptal spíše na to, jestli se na západě stále ještě hodně krade dobytek*”⁷⁷

4.4 Sociální dimenze

Za detailnější rozbor stojí motiv mládí, který se v druhé části zkoumaných materiálů vyskytuje hojně („*mladí vstupují do KSČ*”⁷⁸, „*mládež v polních podmínkách*”⁷⁹ nebo „*mládež chce poznávat život a rozumět mu datem dneška z vlastního přesvědčení*”⁸⁰ a další). Fakt, že se socialističtí propagandisté odvolávají na mládí jako na paralelu nových začátků, nezkaženosti západním světem a prototyp občanů nové společnosti popisuje ve svých eseích Macura (viz kap. 2.3.2). Podotkněme, že tato tematika byla zastoupena

⁷⁵ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969, 49-50(255). s. 7. ISSN 0032-6569.

⁷⁶ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 05.12.1969, 49-50(286). s. 3. ISSN 0032-6569.

⁷⁷ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 06.09.1969, 49-50(210). s. 5. ISSN 0032-6569.

⁷⁸ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 05.12.1969, 49-50(286). s. 3. ISSN 0032-6569.

⁷⁹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 06.09.1969, 49-50(210). s. 1. ISSN 0032-6569.

⁸⁰ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 05.12.1969, 49-50(286). s. 3. ISSN 0032-6569.

výhradně v druhé skupině analyzovaných materiálů.

Dalším z ideologických narativů, který se v číslech z druhé poloviny roku 1960 vyskytuje velmi významně jsou texty věnované výhradně Sovětskému svazu, jeho úspěchům a úsilí ostatních socialistických států o přiblížení se k tomuto vzoru ideální socialistické společnosti. Jako příklady dokládající toto tvrzení jsou uvedeny následující citace: „Dobré zprávy o přátelích z velké země”⁸¹, „Předsednictvo ÚV KSČ po projednání zprávy ... ocenilo výsledky společného jednání mezi naší a sovětskou delegací. Tyto výsledky jsou výrazem skutečnosti, že Československo a Sovětský svaz jsou bratrské země spjaté navzájem totožností zřízení, marxisticko-leninistickou ideologií, jednotnými cíly a zájmy. Jsou důkazem, že československo-sovětské přátelství, zpečetěné společně prolitou krví ... přetrvalo v těžkých zkouškách a dokázalo svou nezlomnou životaschopnost.”⁸² Opět se jedná o narativ, který byl přítomen pouze v druhé části zkoumaných materiálů (další rozbor viz kap. 5).

V článcích z druhé poloviny roku 1960 pak najdeme stejné marxisticko-leninistické narativy a symboly, které jsou popsány v kapitole 3.4. V textech najdeme signifikantní motiv cesty kupředu a k šťastné budoucnosti, podněcování k sounáležitosti a homogenitě lidu, mýtickém přístupu k socialistickým vůdcům a bipolaritě tehdejšího světa.

5 Komparace a výsledky analýzy

První skupina zkoumaných textů v deníku Rudé právo ze dnů 20. srpna až 22. srpna se v jazykové rovině velmi významně podobala textům z konce roku 1969. V převážné většině ukázek bylo snadno možné detekovat časté nástroje lingvistické propagandy, jako jsou například hyperbolická vyjádření, výčty, řečnické otázky, kontrast, agitační hesla, zvolací věty a tak dále. Podobně se pak používala i ustálená slovní spojení a idiomatické vazby (*boj o/za, lidová demokracie, pracující lid* atd.).

⁸¹ *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969, 49-50(255). s. 1. ISSN 0032-6569.

⁸² *Ibidem*.

Rozdíl mezi dvěma zkoumanými oddíly bylo možné najít, ovšem až v diskurzivní a sociální rovině. Prvním významným rozdílem na diskurzivní rovině byla témata, o kterých jednotlivé články v deníku pojednávaly. V první skupině bylo možné velmi často najít poměrně dlouhé texty, kompletní přepisy projevů stranických představitelů, méně reklamy a kulturních rubrik a také velký důraz na historické výročí Slovenského národního povstání. Velká část obsahu byla také věnována interním státním záležitostem a byl kladen mnohem menší důraz na roli Sovětského svazu a přímého směřování k němu. V textech se významně častěji objevovaly výzvy k udržování klidu. Článků, které přímo pojednávaly o událostech z 21. srpna 1968 bylo jen minimum.

Druhá polovina zkoumaných textů byla v kontrastu mnohem významněji zaměřená na zahraničí, a to především budování vztahů se Sovětským svazem, ale celková skladba vybraných témat byla mnohem uvolněnější. Články byly kratší a větší část prostoru byla věnována reklamě, cestovatelským reportážím, kulturním rubrikám, rozhovorům, ale například i fotografiím. Mnoho článků pojednávalo o životě mladé generace, což je téma, které nebylo v první skupině čísel deníku vůbec zastoupeno.

Rozdíl v jednotlivých oddílech jsou reakcí na historický kontext. Zatímco v období prvního výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa dávalo autorům textů smysl mírně se odklonit od Sovětského svazu a obsáhle explikovat, proč je socialistické zřízení tou správnou cestou k dosažení ráje, po zbytek roku, který nebyl tolik historicko-kontextuálně exponovaný si autoři mohli dovolit zdůrazňovat vztah se sovětským Ruskem a stejně tak bylo možné věnovat se i odlehčenějším tématům jako jsou kultura či cestování.

Co se týče sociální dimenze článků v Rudém právu, lze konstatovat, že i na poměrně malém zkoumaném vzorku bylo možné identifikovat všechny ideologické socialistické symboly a narativy, které ve svých esejích popsali Macura a Fidelius. Do převážné většiny textů se podařilo autorům promítnout narativ cesty do šťastné budoucnosti co by do ráje, a to výhradně pomocí poctivé a tvořivé práce. Bylo také možné detekovat mýtické motivy, které byly zpravidla navázány na významné stranické vůdce a nedosažitelnost jejich postavení, která vypovídá o paradoxním hierarchickém uspořádání v odindividualizované společnosti. V převážné většině článků bylo také možné pozorovat definitivní rozdělení

světa na dvě poloviny a jasné atributy každé části – socialistický blok byl synonymem *míru, pořádku, štěstí a rozkvětu*, zatímco západní část představovala *chaos, konstantní přípravu na válku* a v neposlední důvod také *překážku socialistického pokroku*. V první polovině bylo ovšem možné pozorovat i několik případů, které byly v přímém rozporu s výkladem V. Macury.

5.1 Odpovědi na výzkumné otázky

V této podkapitole budou zodpovězeny výzkumné otázky, které byly definovány na začátku práce, a to:

VO1: „Jaké nástroje lingvistické propagandy můžeme najít ve vybraných vydáních deníku Rudé právo z druhé poloviny roku 1969?“

VO2: „Lišily se nástroje použité propagandy ve dnech prvního výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa od těch, které byly používány po zbytek roku 1969?“

Odpověď na první výzkumnou otázku je jednoznačná. Ve vybraných číslech deníku Rudé právo bylo možné najít všechny nástroje lingvistické propagandy, které byly definovány v teoretické části práce. Jedná se tedy o následující postupy: agenda setting, agenda cutting, odvolání se na autority, hyperbolická vyjádření, zvolací věty, využití entuziasmu, vymezení aktérů na rovině *my/oni*, rámování, výčet, kontrast.

Zodpovězení druhé výzkumné otázky je komplikovanější. Co se týče použitých lingvistických postupů sloužících k manipulaci příjemce, nebyly mezi dvěma zkoumanými oddíly nalezeny velké rozdíly. Lingvistické postupy používali autoři socialistické éry stále stejné, ale lišil se kontext, v jakém je používali. Zatímco v prvním zkoumaném vzorku autoři užívali manipulačních prostředků k vzbuzování klidu a snaze přesvědčit obyvatele o tom, že je socialistické Československo tím nejlepším zřízením, v druhé skupině čísel šlo spíše o podporu sounáležitosti se Sovětským svazem. Texty v obou skupinách byly stále vystavěny na základních principech socialistické ideologie (pokrok, kolektivismus),

ale v případě potřeby jsou vybrané události z mediálního diskurzu zcela vynechány, jak bylo možné pozorovat například v kontextu prvního výročí vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území socialistického Československa v prvním oddílu zkoumaných ukázek deníku Rudé právo.

Závěr

Práce se zabývala lingvistickou propagandou v deníku Rudé právo z druhé poloviny roku 1969. Poté, co byla v první části popsána veškerá potřebná teorie a metodologie, byla provedena kritická analýza diskurzu, která slouží k odhalování skrytých manipulačních mocenských záměrů v různých komunikátech. Cílem práce je detekovat nástroje lingvistické propagandy ve vybraných číslech deníku a následně vyhodnotit, zda a jak se propagandistický jazyk v průběhu roku změnil.

Po provedení kritické analýzy diskurzu bylo zjištěno, že se všech vybraných číslech deníku Rudé právo můžeme najít nástroje lingvistické propagandy, které byly popsány v teoretické části. Hlavní rozdíl mezi dvěma zkoumanými oddíly pak činila spíše témata, která byla v tisku zpracovávána. Zatímco v první skupině ukázek bylo možné detekovat velké množství obsáhlých článků o vnitřním stavu republiky a také notný počet výzev k udržování klidu, druhá skupina byla charakteristická velkým množstvím textů pojednávajících o cestování, kultuře a volném čase. Jedním z nejmarkantnějších prostředů ve zkoumaných textech byl agenda cutting, tedy proces, během kterého se médium rozhodne o vybrané události mlčet, případně ji zmínit pouze okrajově. Téměř ve všech zkoumaných textech také bylo možné lokalizovat socialistickou ideologii a symboliku, která je primárně vystavěna na pokroku a kolektivismu.

Použitá literatura a zdroje

1. ALP, Hakan. Political Advertising and Propaganda Within Spiral of Silence-Agenda Setting Theory. *Journalism and Mass Communication*. Istanbul: University Istanbul, 2016, 6(1), 12–18.
2. ČMEJRKOVÁ, Světa a HOFFMANNOVÁ, Jana. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN: 80-200-1034-3.
3. EDMÜLLER, Andreas, WILHELM, Thomas. *Manipulationstechniken: Erkennen und abwehren*. München: Haufe, 2019, 15–21. ISBN: 978-3-648-12338-6.
4. FAIRCLOUGH, Norman. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge, 2013, 223–374. ISBN 978-1-4058-5822-9.
5. FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86138-03-8.
6. GOFFMAN, Erving. *Frame Analysis*. Boston: Northeastern University Press, 1986, 21–39. ISBN 0-930350-91-X.
7. HARPER, Douglas. Propaganda (n.). *Online etymology dictionary*. [Cit. 08.06.2021]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/propaganda>.
8. HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a-: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.
9. HUCKIN, Thomas. Propaganda defined. In: BRAUN, M. J., and GAE Lyn Henderson. *Propaganda and Rhetoric in Democracy: History, Theory, Analysis*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2016, ISBN: 9780809335077.

10. JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ Barbara. *Média a společnost*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-287-4
11. MACURA, Vladimír. *Šťastný věk: symboly, emblémy a mýty 1948-1989*. Praha: Pražská imaginace, 1992. ISBN 80-7110-100-1.
12. Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích (2005 : Ostrava, Česko) a Filozofická fakulta. *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference*, Ostrava 13.-15.9.2005, Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-101-3.
13. RÖHRICH, Alex. *Ideologie, jazyky, texty*. Liberec: Bor, 2008. ISBN: 978-80-86807-96-6.
14. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 20.08.1969, 49-50(195). ISSN 0032-6569.
15. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 21.08.1969, 49-50(196). ISSN 0032-656.
16. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 22.08.1969, 49-50(197). ISSN 0032-6569.
17. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 06.09.1969, 49-50(210). ISSN 0032-6569.
18. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 30.10.1969, 49-50(255). ISSN 0032-6569.
19. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha: [s.n.], 05.12.1969, 49-50(286), ISSN 0032-6569.

20. ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Pragmatika*. Praha: Univerzita Karlova, 2014, 46–49. ISBN 978-80-246-2845-5.
21. ŠIROKY, Jan. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Praha: Computer press, 2011. ISBN 978-80-251-3510-5.
22. THOMSON, Oliver. *Mass persuasion in history: an historical analysis of the development of propaganda techniques*. Taylor & Francis Group, 1977.
23. VOJTÍŠEK, Petr. *Výzkumné metody*. Praha: VOŠSP, 2012. ISBN 978-80-905109–3-7.

Teze bakalářské práce

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Vašatová Anna	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2018/2019	
E-mail diplomantky/diplomanta: 60177979@fsv.cuni.cz	
Studijní obor/forma studia: Marketingová komunikace a PR, prezenčně	
Název práce v češtině: Lingvistické nástroje propagandy v deníku Rudé právo v období prvního výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa.	
Název práce v angličtině: Linguistic tools of propaganda in the daily Rudé právo during the first anniversary of the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia.	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2020/2021	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Cílem výzkumu je detekovat, analyzovat a popsat konkrétní nástroje propagandy ve vybraných vydáních deníku Rudé právo z období prvního výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1969. Výzkum bude vycházet z teoretické části práce, ve které bude představena teorie a nástroje propagandy. Důraz bude kladen primárně na lingvistické nástroje propagandy.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):	
Úvod <ul style="list-style-type: none"> - Představení tématu - Zdůvodnění volby tématu - Stanovení cíle práce - Teze bakalářské práce - Metodologie - Struktura práce - Zhodnocení dosavadního stavu poznání 	
Teoretická část <ul style="list-style-type: none"> - Teorie propagandy - Nástroje propagandy - Propaganda v Československu 	
Praktická část <ul style="list-style-type: none"> - Analýza nástrojů propagandy ve vybraných článcích deníku Rudé právo 	
Závěr <ul style="list-style-type: none"> - Stručné shrnutí práce - Výsledky analytické části výzkumu - Zhodnocení výsledků výzkumu 	
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): V rámci výzkumu budou analyzovány vydání deníku Rudé právo v období po 20. srpnu 1969 do	

<p>konce roku 1969 s ohledem na výskyt zkoumaného tématu. Nejintenzivnější výskyt tématu se předpokládá ve vydáních z 20.–22. srpna 1969.</p>
<p>Postup (technika) při zpracování materiálu: Kvalitativní obsahová analýza novinových textů se zaměřením na reprezentaci/implikaci propagandy v textu. Kategorizace a interpretace následných zjištění.</p>
<p>Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):</p>
<p>ALP, Hakan. Political Advertising and Propaganda Within Spiral of Silence-Agenda Setting Theory. Journalism and Mass Communication. Istanbul University, Istanbul, 2016, 6(1), 12–18.</p> <p>Autor v práci popisuje historii a funkce propagandy. Dále také přibližuje nejčastěji užívané nástroje propagandy a jejich psychologický dopad na publikum a cílové skupiny.</p>
<p>BITTMAN, Ladislav. Manipulátoři. O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce. Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, 1992. 253 p. ISBN: 9788070666210</p> <p>Autor v této publikaci zpracovává téma dezinformací a manipulací z období druhé poloviny minulého století v Československu. Jedna kapitola je pak věnována výhradně Rudému právu a jeho opozici.</p>
<p>HUCKIN, Thomas. Propaganda defined. In: BRAUN, M. J., and GAE Lyn Henderson. Propaganda and Rhetoric in Democracy : History, Theory, Analysis. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2016, 286 p. ISBN: 9780809335077.</p> <p>Kniha pojednává o použití propagandy v moderních demokratických systémech. Jednotliví autoři se v díle zabývají teorií propagandy, historií a popisují její nástroje.</p>
<p>JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ Barbara. Média a společnosti. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. 208 p. ISBN: 978-80-7367-287-4.</p> <p>Autoři se zabývají vlivem médií na společnost, a to primárně nad vlivy politickými či kulturními. Oproti dosud vycházejícím překladovým publikacím jde o český pohled, beroucí v úvahu historii i současnost mediální scény i mediálních studií u nás.</p>
<p>PILÍK, Pavel. Jazykové ztvárnění propagandy v tisku v době bývalého Československa. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Ladislav JANOVEC.</p> <p>Autor v práci identifikuje jazykové prostředky propagandy v Rudém právu v roce 1975, dále představuje termíny jako persvaze, propaganda a manipulace a jejich následnou přítomnost v konkrétních textech Rudého práva. Tyto jazykové prostředky jsou z hlediska pragmatického popisovány na základě toho, zda sloužily tehdejší propagandě ke chvále komunistického režimu, nebo k hanění jeho odpůrců.</p>
<p>RÖHRICH, Alex. Ideologie, jazyky, texty. Liberec: Bor, 2008. 251 p. ISBN: 978-80-86807-96-6.</p> <p>Tato publikace se snaží pomocí interpretace a analýzy novinových textů Rudého práva ověřit, zda platí, že ideologie se vyjadřuje pomocí určitých jazykových prostředků. V interpretačně-analytické části ukazuje autor konkrétní případy jejich ideologického působení, zejména v lexikologické, syntaktické a stylistické jazykové rovině.</p>

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

NEUMAN, Michal. Mediální obraz okupace Československé republiky vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 ve vybraných dobových médiích. Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Pavel SUK.

Datum / Podpis studenta/ky

7. 10. 2020

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.